TERMÉKENYSÉG

A születések vizsgálatánál használjuk a termékenység (fertilitás) fogalmát, amely demográfiai értelemben az utódok nemzésére és világra hozatalára irányuló képességet és készséget jelenti, szorosabb értelemben a szülőképes korban levő női népességre jutó élveszületések számát. A fogalom különbözik a fekunditástól, az ugyanis a fiziológiai értelemben vett fogamzó- vagy nemzőképességre utal. A termékenység összetett fogalom, melyet több különböző mutatóval is megragadhatunk.

(NYERS) ÉLVESZÜLETÉSI ARÁNYSZÁM

Az élveszületési arányszám, más néven nyers élveszületési arányszám az ezer főre jutó élveszületések számát mutatja egy adott évben. Ez a mutató is – ahogy a legtöbb, egy bizonyos évre vonatkozó demográfiai mutató – az **évközepi népességgel** számol, amely az év eleji és az év végi (gyakorlatban a következő év január 1-jei) népességszám átlaga.

Az élveszületések száma a népesség változásának csak az egyik komponense, nem összetévesztendő a külön szócikkekben tárgyalt természetes szaporodással (fogyással) vagy a tényleges szaporodással (fogyással) (a megfelelő szócikkeket lásd a Népességváltozás témánál).

Számítási példa: nyers élveszületési arány

$$\frac{\text{Az adott évi élveszületések száma}}{\text{Évközepi népesség}} \times 1\,000 = \frac{90\,269}{9\,920\,361{,}5} \times 1\,000 = 9{,}1$$

Magyarországon 2012-ben a nyers élveszületési arány 9,1 ezrelék volt, vagyis ebben az évben 9,1 születés jutott ezer főre.

ÁLTALÁNOS TERMÉKENYSÉGI ARÁNYSZÁM

Az általános termékenységi arányszám a 15–49 éves nőkre jutó élveszületések számát mutatja az adott évben. A fogalmat ezrelékben szokás megadni. Egy kicsit pontosabb képet mutat a termékenységről, mint az élveszületési arányszám, az általános termékenységi arányszám ugyanis az ún. kockázati népességet használja a mutató nevezőjében. A kockázat ebben az esetben a szülés, a kockázatnak kitett népesség pedig a termékeny életszakban levő nőket jelenti, akiket általában a 15–49 éves korúakkal szoktak azonosítani. Ezzel a speciális számolási móddal a különböző nem- és korösszetételű népességekre is hasonló mutatót kapunk, emiatt szokták tisztított élveszületési arányszámnak is hívni. Éppen ezért célszerű az általános termékenységi arányszámot használni különböző időbeni és térbeni összehasonlításokra.

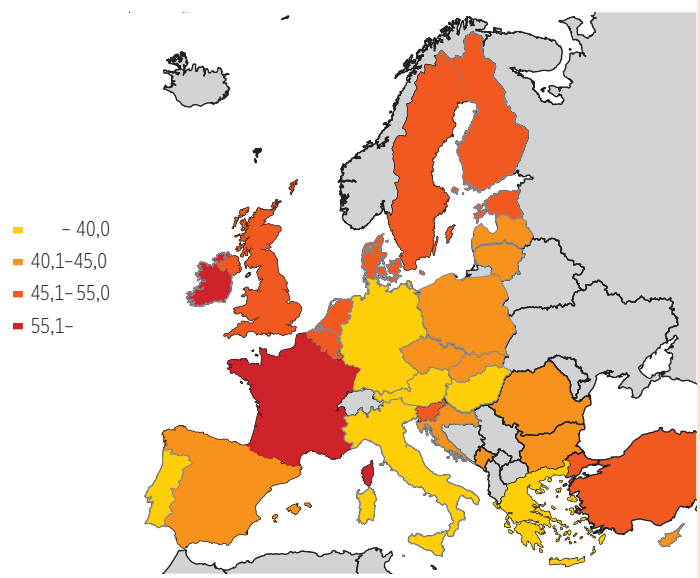
Számítási példa:

$$\frac{\text{Az adott élveszületések száma}}{\text{15–49 éves női évközepi népesség}} \times 1\,000 = \frac{88\,689}{2\,318\,734} \times 1\,000 = 38{,}2$$

Magyarországon 2013-ban az általános termékenységi arányszám 38,2 ezrelék volt, vagyis ezer megfelelő korú nőre 38,2 élveszületés jutott.

Térkép: Az általános termékenységi arányszám az Európai Unió tagállamaiban, 2012

Portugália	36,3
Németország	37,1
Magyarország	38,7
Görögország	39,2
Ausztria	39,3
Olaszország	39,6
Spanyolország	40,2
Szlovákia	40,7
Lettország	41,8
Lengyelország	41,8
Bulgária	42,2
Románia	42,7
Málta	43,0
Litvánia	43,0
Ciprus	43,1
Horvátország	43,4
Cseh Köztársaság	43,7
Luxemburg	45,6
Dánia	45,9
Hollandia	46,1
Észtország	46,3
Szlovénia	46,7
Belgium	50,6
Finnország	51,1
Svédország	53,0
Egyesült Királyság	54,0
Franciaország	55,9
Írország	62,7

Forrás: Eurostat.

Kapitány Balázs (szerk.) (2015): *Demográfiai Fogalomtár.* KSH Népességtudományi Kutatóintézet, Budapest. www.demografia.hu/tudastar/fogalomtar